

UDK: 279.14; 27-278; 27-277
Izvorni znanstveni rad
Primljeno u studenom, 2023.

DOKTRINE O SVETIŠTU I SPASENJU U RAZVOJU CRKVE ADVENTISTA SEDMOG DANA

Denis Fortin

Denis Fortin (PhD) profesor je povijesne teologije i negdašnji dekan Adventističkog Teološkog Seminara na Sveučilištu Andrews, Michigan, SAD. On je također jedan od dvaju urednika *Ellen G. White Encyclopedije* (Review and Herald, 2013).

SAŽETAK

Crkva adventista sedmog dana više nije mlada denominacija unutar velike obitelji kršćanskih crkava. Prošlo je sto šezdeset godina od organiziranja naše Generalne konferencije i mnoge su se stvari promijenile od vremena naših pionira. Izrasli smo iz „malog stada“ od nekoliko stotina vjernika u sjeveroistočnom dijelu Sjedinjenih Država u međunarodnu zajednicu od blizu dvadeset i pet milijuna članova. Zajedno s brojčanim rastom također smo doživjeli mnoge doktrinarne razvoje u našim učenjima. Naše doktrine o Svetištu i spasenju promijenile su se od vremena Josepha Batesa i Jamesa Whitea, a u isto su vrijeme promijenile i našu Crkvu. Ovaj članak istražuje promjene ovih doktrina i kako su te promjene utjecale na naš crkveni razvoj. Učenja nijedne denominacije ne ostaju statična i mijenjaju se tijekom vremena, s jedne generacije na drugu. Ovaj članak naglašava neke čimbenike koji su utjecali na ovaj razvoj doktrine i vjerojatno će nastaviti utjecati na promjene u budućnosti.

Ključne riječi: Adventisti sedmog dana; razvoj denominacije; razvoj doktrina; svetište; spasenje; doktrinarne promjene u budućnosti

Uvod

Crkva adventista sedmog dana više nije mlada denominacija unutar velike obitelji kršćanskih Crkava. Prošlo je sto šezdeset godina od organiziranja naše Generalne konferencije i mnogo se toga promijenilo od vremena naših pionira. Izrasli smo iz „malog stada“ od nekoliko stotina vjernika u sjeveroistočnom dijelu Sjedinjenih Država u međunarodnu zajednicu od blizu dvadeset i pet milijuna članova. U nekim dijelovima svijeta, kao na Jamajci, Malaviju i Papui Novoj Gvineji, mi smo većinski dio stanovništva s mnogo članova Crkve na vodećim pozicijama u nacionalnim vladama.

Mnogo smo se promijenili. Doživjeli smo fizički rast broja crkvenih zajednica, škola, bolnica i izdavačkih kuća. Prihodi od darova Crkvi koje primamo svake godine veći su od prihoda mnogih multinacionalnih korporacija. Postali smo velika svjetska protestantska institucija. Dobro smo organizirani, produktivni i uspješni. Nema sumnje da nas je Bog blagoslovio.

Međutim, morali smo se mijenjati da bismo postali tako uspješni i blagoslovljeni. Naša se zajednica danas vrlo razlikuje u odnosu na ono što su Joseph Bates, James White i Ellen White poznavali i iskusili. Promijenili smo se na mnogo načina, pa tako i u pogledu na naša učenja, naše doktrine i naša temeljna uvjerenja. Sto osamdeset godina nakon 1844. neka naša učenja više ne odražavaju uvjerenja naših pionira. Prema tipologiji Maxa Webera i H. Richarda Niebuha, postali smo manje sektaši, a više mainstream protestanti. I vrlo se lijepo uklapamo u model institucionalne crkve Averyja Dullesa.¹

U jednoj od svojih knjiga, George Knight je napisao da su se naša uvjerenja toliko promijenila od 1860-ih da se James White i Joseph Bates danas, kad bi bili ovdje, ne bi mogli pridružiti Crkvi adventista sedmog dana.² I obrnuto, mnogima od nas vjerojatno ne bi bilo ugodno u crkvi Jamesa Whitea.

Više nismo antitrinitarci u našem učenju o Bogu. Naš pogled na Kristovo božanstvo nije arijanski. Naše doktrine o grijehu i spasenju manje su pelagijanske i legalističke, a više Wesleyanske i orijentirane na milost. Mnogi od naših pionira bili su protiv bilo kakvog oblika crkvene organizacije, a ipak je naša Crkva danas kvazi episkopalna sa snažnim centraliziranim upravljanjem. Naši su pioniri uporno tvrdili da su sve druge denominacije dio apokaliptičkog Babilona, dok danas vjerujemo da pripadamo univerzalnoj kršćanskoj Crkvi. A dugo odgađanje Drugog Kristovog dolaska, kako nam se čini, utjecalo je na našu historicističku doktrinu o događajima posljednjeg dana koja je postala manje apokaliptička i zastrašujuća, a više idealistička i puna nade. Na mnoge su načine ove promjene bile dobre, čak i ako ih neki članovi Crkve osuđuju.

A što je s doktrinama o Svetištu i spasenju? Kako su se promijenile od vremena Josepha

1 Weber, Max. 1972. *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie*, sv. 1. Tübingen: Mohr. Niebuhr, H. Richard. 1987. *The Social Sources of Denominationalism*. Gloucester, MA: Peter Smith i Dulles, Avery. 1974. 1987. *Models of the Church*, prošireno izd. New York: Image Books Doubleday.

2 Knight, George R. 2000. *A Search for Identity: The Development of Seventh-day Adventist Beliefs*. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association. Str. 17. "Većina utemeljitelja adventizma sedmog dana danas se ne bi mogla pridružiti Crkvi kad bi se morali složiti s 27 temeljnih vjerovanja denominacije."

Batesa i Jamesa Whitea? I kako su promijenili našu Crkvu? Prije nego što istražim promjene ovih doktrina i kako su te promjene utjecale na razvoj naše Crkve, želim ukratko ocrtati kako se doktrinarni razvoj događa u vjerskoj zajednici.³

Progresivna istina i razvoj doktrine

Često govorimo o progresivnosti istine kad pokušavamo objasniti ove doktrinarne promjene.

U određenoj je mjeri ovaj koncept progresivne istine neadekvatan i restriktivan. Nedostaje mu perspektiva. Zasigurno, ljudi u uzastopnim generacijama transformiraju i preoblikuju uvjerenja kako otkrivaju nove informacije, doživljavaju nova iskustva i primaju nove uvide iz Biblije i vlastite povijesti. Ipak, transformacija vjerovanja i praksi nije samo progresivna; na nju usput utječu i drugi čimbenici. Ljudi su pod utjecajem konteksta koji ih ponekad nagoni da prilagode svoja uvjerenja. Umjesto samo doživljavanja progresivnog otkrivanja novih istina, naš odnos prema onome u što su vjerovali naši pioniri također je oblikovan pomoću četiriju bipolarnih, dijalektičkih koncepata.

Razvoj vjerovanja i prakse određene vjerske zajednice, te kako se ta vjerovanja i prakse tumače, nikada nije statično, već dinamično iskustvo. Razvoj doktrina dio je tijeka vremena i ideja koje se prenose s jedne generacije na drugu. Izjave o doktrinama su izmijenjene. Prošla uvjerenja se ponovno procjenjuju ili revidiraju kako bi odgovarala novim perspektivama i novom kontekstu. Adventistički identitet nikada nije bio nešto statično i mijenjao se sa svakom generacijom.

Ovim se ne poriče želja denominacije da održi intrinzičnu vezu sa svojom prošlošću, ali u smislu povijesnog i teološkog razvoja priznaje se da sa svakom sljedećom generacijom vjerovanja i prakse denominacije prolaze kroz razvoj. Naslijeđe iz prošlosti lagano se preoblikuje ili čak namjerno transformira kako bi zadovoljilo potrebe novih situacija i izazova koji prije nisu bili uzeti u obzir. Dakle, razvoj vjerovanja i praksi nije toliko „razvoj“ ili „progresivno otkrivanje istine“, koliko je to „prihvatanje“ transformirane i revidirane istine. Od generacije prije nas primamo promjene koje su oni pokrenuli u našim uvjerenjima; i stoga se može reći da postoji razvoj. I, na neki način, ovaj razvoj kroz generacije počinje formirati vlastitu „tradiciju“. Danas svakako vidimo kontinuitet s prošlošću, ali postoji i stanovit diskontinuitet⁴

Ako postoji neki kontinuitet i diskontinuitet s prošlošću za svaku sljedeću generaciju, prirodno će postojati i jedinstvo i pluralitet vjerovanja i praksi. Jedinstvo vjerovanja i praksi, kao što je navedeno u naših 28 temeljnih vjerovanja, u napetosti je s pluralitetom tumačenja i izražavanja ovih vjerovanja i praksi. Ta pluralnost proizlazi iz naših raznolikih kulturnih, jezičnih, geografskih, ekonomskih i političkih horizonata. Mnogo je različitosti u tumačenji-

3 U vezi s doktrinarnim razvojem Crkve adventista sedmog dana predlažem Knight, George R. *In Search of Identity: The Development of Seventh-day Adventist Beliefs* and Pöhler, Rolf J. 2000. *Continuity and Change in Adventist Teaching: A Case Study in Doctrinal Development*. Friedensau Schriftenreihe: Reihe A, Theologie, Band 3. Frankfurt am Main: Peter Lang.

4 Uvidi koje dijelim u ovom odjeljku preuzeti su iz Rush, Ormond. Reception Hermeneutics and the 'Development' of Doctrine: An Alternative Model. *Pacifica* 6.2 (1993): 125-140.

ma naših temeljnih uvjerenja. A pluralnost također proizlazi iz diskontinuiteta s prošlošću. Neki adventisti i dalje imaju različita tumačenja naših vjerovanja koja više nisu uvriježena. Tipično, kao i drugi kršćani, osjećamo se neugodno zbog različitosti i pluraliteta pogleda i praksi. Tvrdimo da svi vjerujemo u iste doktrine, ali u stvarnosti postoji mnogo različitosti među nama. Jedinstvo vjerovanja je promjenjivo i mora se oslanjati na Božje vodstvo u pogledu na Njegovu Crkvu. Možemo li onda reći da su i jedinstvo i pluralnost po Božjoj volji?

Tada je možda još očiglednije da svi članovi Crkve neće jasno razumjeti sva vjerovanja i običaje. Postojat će nejasnoće oko nekih doktrina, a neke će se prakse više ili manje pridržavati. Kako svaka generacija nastoji točno izraziti i artikulirati uvjerenja, naša kulturna, jezična i druga ljudska ograničenja neizbježno uzrokuju neka iskrivljenja. Stoga ne bismo trebali biti iznenađeni da vjernička zajednica poput naše, koja je toliko raznolika i rasprostranjena na toliko kontinenta među toliko kulturnih skupina, vjerojatno neće pokazati visoku razinu usklađenosti sa svim našim uvjerenjima i praksama.

Još jedan dijalektički koncept u razvoju vjerske zajednice je koncept normativnosti. Dok razmišljamo o vlastitim izjavama temeljnih uvjerenja (onima iz 1872., 1931., 1980., 2015.), možemo vidjeti da doktrinarnе formulacije s vremenom poprimaju neke normativne atribute. Naši su se pioniri bojali da ćemo jednog dana imati izjave o uvjerenjima koja će se koristiti za određivanje ortodoksije među nama. Njihovi su se strahovi ostvarili. Naša trenutna izjava o temeljnim uvjerenjima vrlo je različita od prve koju je Uriah Smith objavio 1872. godine, a istodobno je postala vrlo normativna u našoj Crkvi. Naš se vlastiti kontekst promijenio i drugačije shvaćamo Božju objavu nama. Izraz istine mijenjao se tijekom vremena, a to implicira element relativnosti. Kasniji naraštaji vjerojatno će shvaćati istinu drugačije od nas i promijeniti izjavu o temeljnim uvjerenjima.⁵ Hoće li ono što danas smatramo normativnim biti relativno za dvadeset godina kad naša povijest dosegne dvjesto godina od 1844. godine?

Razvoj doktrina o Svetištu i spasenju

Malo se doktrina koje smo poučavali toliko promijenilo u posljednjih sto osamdeset godina kao naše doktrine o Svetištu i spasenju. I dok su se mijenjale, utjecale su i na razvoj drugih doktrina. Naša doktrina o Svetištu najbolji je primjer složenosti doktrinarnog razvoja i njegova utjecaja na identitet denominacije, s kontinuitetom i diskontinuitetom od prošlosti, pluralitetom tumačenja, mnogo dvosmislenosti i s više ili manje normativnim statusom. Našim pionirima koji su uokvirili izvornu doktrinu o Svetištu 1850-ih, Josephu Batesu, Jamesu Whiteu, Johnu Andrews u i Uriahu Smithu vjerojatno se ne bi svidjelo ono što danas podučavamo ili taj nauk ne bi smatrali prikladnim.

Doktrina o Svetištu bila je dio zamršene interakcije ideja i čimbenika u razvoju naše Crkve. A ovaj je razvoj bio složen i, kao što znate, povremeno je bio kontroverzan. Mogli bismo

5 „Najistinitiji i najjasniji izraz vjerovanja nikada ne uklanja drugost Božjeg misterija“, napisao je Ormond Rush u svojoj raspravi o ovim konceptima. U određenom smislu, „istina je apsolutna za Boga, ali ne i za nas“ i naše razumijevanje istine i Boga uvijek je ograničeno dubinom našeg odnosa s Bogom. Rush, u *Reception Hermeneutics and the ‘Development’ of Doctrine*. Str. 137.

istražiti interakciju doktrine o Svetištu s mnogim doktrinama u razvoju naše Crkve, kao što su eshatologija, ekleziologija i doktrine o Bogu i Kristu. U ovom ću se članku usredotočiti na interakciju doktrine o Svetištu i naše doktrine o spasenju, te ću istaknuti neke čimbenike koji su utjecali na ovaj razvoj i za koje mislim da će i dalje utjecati na promjene te doktrine u budućnosti.

Složenost početne doktrine

Podrijetlo naše doktrine o Svetištu nalazi se u velikom razočaranju koje su naši mileritski preci doživjeli u listopadu 1844. U tjednima i mjesecima nakon tog razočaranja tražili su odgovor na svoje iskustvo i na pitanje zašto se Isus nije vratio 22. listopada. Početni poticaj koji je postao temelj ove doktrine bila je njihova potreba da objasne svoje duhovno iskustvo. Unutar tipičnog američkog konteksta racionalnog i optimističnog zaključivanja devetnaestog stoljeća tumačili su Sveto pismo kako bi pronašli odgovor na svoje potrage.

Slijedeći iste metodologije što ih je koristio William Miller,⁶ naši su se pioniri služili doslovnim, alegorijskim, tipološkim i egzegetskim tumačenjima kako bi pronašli odgovor. Povezali su ulomke iz prijevoda Biblije kralja Jamesa, iz knjiga Izlaska, Levitskog zakonika, Daniela, Hebrejima i Otkrivenja. Rijetki su ljudi već tada bili u stanju objasniti ovo složeno učenje koje su prvi artikulirali Hiram Edson, O. R. L. Crosier i F. Hahn. Ali ne treba zaboraviti da je njihovo iskustvo razočaranja iznjedrilo temeljno hermeneutičko načelo za stvaranje smisla u njihovoj vjerskoj zajednici.

Ti su pioniri artikulirali doktrinu o Svetištu u kontekstu drugih kulturnih i vjerskih elemenata. Pripadali su religioznom kontekstu koji je dopuštao stvaranje neobičnih vjerovanja s ciljem prekida kontinuiteta s Crkvenom poviješću. Njihovo razumijevanje Boga bilo je prvenstveno antitrinitarističko i unitarističko. Isusovo božanstvo ispovijedalo se unutar arijanske teologije. Njihov eshatološki i apokaliptički svjetonazor naveo ih je da artikuliraju pogled na spasenje koji se temelji na strogoj poslušnosti Božjim zapovijedima, posebice suboti. U to je vrijeme njihova soteriologija bila očito pelagijanska i perfekcionista.

Početna doktrina o Svetištu bila je shvaćena unutar njihovog tumačenja poruka triju anđela iz Otkrivenja 14, što ga je prvi iznio Joseph Bates, i držalo se da je drugi Isusov dolazak u bliskoj budućnosti, za nekoliko tjedana ili mjeseci, ali najkasnije do 1851. Dakle, vrata milosrđa za one koji nisu prihvatili poruku Ponoćnog pokliča iz ljeta 1844. bila su zatvorena 22. listopada 1844., a kratki Istražni sud odredit će sudbinu svih ljudi. Oni bivši mileriti koji su se nadali da će biti spašeni na kraju istražnog suda morali su svetkovati subotu kao znak i pečat svoga spasenja. Ovi rani pioniri napisali su vrlo malo o spasenju u Kristu. To je doktrina koju su, budući da su protestanti, uzimali zdravo za gotovo. Ono što ih je brinulo bila je poslušnost Zakonu.

6 Vidi Casebolt, Donald Edward. 2022. *Father Miller's Daughter: Ellen Harmon White*. Eugene, OR: Wipf and Stock.

Apokaliptička i iznimno bliska eshatologija početne doktrine o Svetištu uvelike je zaboravljena. Kako se odgoda Isusova Drugog dolaska protegla na više od nekoliko tjedana i mjeseci i naposljetku preko sedam godina 1851., elementi ove doktrine poput zatvorenih vrata i početnog očekivanja niza događanja u vezi s porukama triju anđela bili su ušutkani. I tako je započela neupadljiva preobrazba doktrine o Svetištu. Naši su pioniri počeli zaboravljati ograničenja svojih pravila hermeneutike u stvaranju složene doktrine temeljene na vrlo skorom Drugom Isusovom dolasku kako bi objasnili svoje duhovno iskustvo. Ali što bi se dogodilo s ovom doktrinom da kasniji naraštaji nisu imali isto duhovno iskustvo i nisu koristili iste hermeneutičke metode? Nekoliko godina nakon 1844. počeli su djelovati čimbenici kontinuiteta i diskontinuiteta u razvoju doktrine. I počele su se pojavljivati neprimjetne promjene u odnosu na nauk o spasenju.

Svetište i pomirenje

U drugoj polovici devetnaestog stoljeća, nakon smrti Josepha Batesa, Jamesa Whitea i Johna Andrewsa, glavni zagovornici te doktrine postali su Uriah Smith i Joseph Waggoner. Jedan od njihovih glavnih doprinosa bila je njihova prilagodba početne doktrine o Svetištu u pogledu na odgodu Drugog dolaska. Ova prilagodba uključivala je strogo odvajanje Kristove smrti na Golgoti i njegove službe pomirenja kao Velikog svećenika na Nebu. Ta se prilagodba također temeljila na njihovom arijanskom pogledu na Kristovu božansku narav.

Za Wagonera i Smitha, biblijsko i teološko razumijevanje pomirenja bilo je ograničeno na starozavjetni obredni sustav žrtvovanja, kako je predstavljeno u Levitskom zakoniku. Prihvaćajući kruto čitanje takvih tekstova kao što je Levitski zakonik 4,22-26, Wagoner je pažljivo tvrdio da se mora uočiti potpuna razlika između prinošenja žrtve i vršenja pomirenja s Bogom. Također je zaključio da biblijsko gledište o pomirenju zahtijeva službu svećenika unutar Svetišta i da tek na kraju takve službe dolazi pomirenje.⁷ Wagoner je tvrdio da je Isusova smrt na Golgoti mogla biti samo priprema žrtva za pomirenje. Kristova služba pomirenja bila je aktivnost koja se ostvaruje tek kad On uziđe na Nebo i kad ponudi zasluge svoje krvi za dobrobit grešnika koji su se kajali. Oproštenje grijeha ovisilo je o nebeskoj službi Svećenika.⁸

U Waggonerovoj teologiji pomirenja očit je nedostatak utjecaja teologije križa apostola Pavla. Ali to je također vidljivo i u nedostatku nade i sigurnosti koju je takva teologija stvorila. Uslijed toga kratki je Istražni sud zamijenjen neograničenim razdobljem istrage i okajanja grijeha, ovisno o postignućima posljednje generacije vjernika. Strah od nepriznanja i pokajanja za sve grijeha tijekom Istražnog suda baca ozbiljnu sjenu na ovu teologiju. Oprost grijeha bio je uvjetovan ljudskom spoznajom i poštivanjem Zapovijedi. Uriah Smith i Joseph

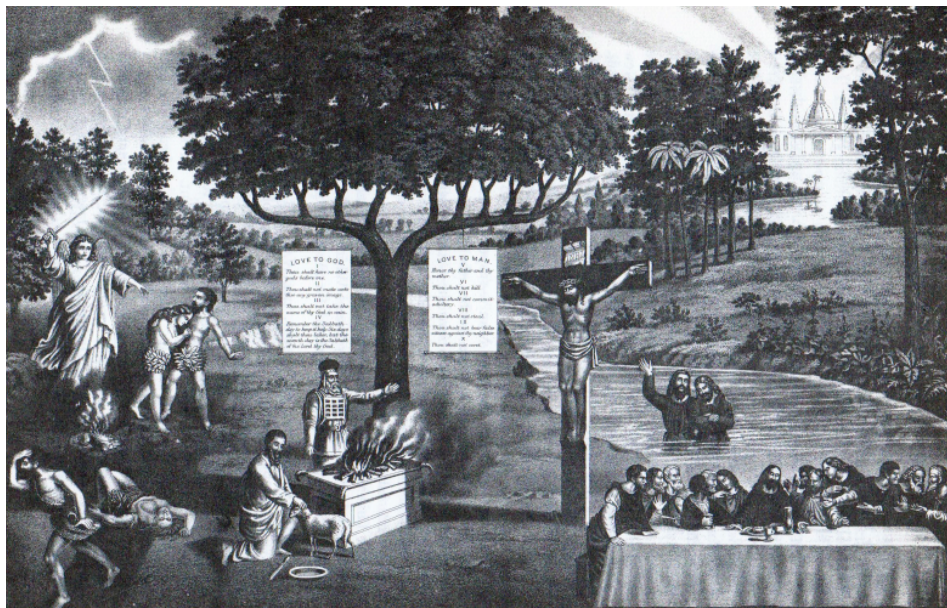
7 Waggoner, Joseph H. 1884. *The Atonement: An Examination of a Remedial System in the Light of Nature and Revelation*. Oakland, CA: Pacific Press. Str. 182-183. Vidi također [Uriah Smith], *The Atonement: Not Made On the Cross – In Process Now*. *Review and Herald*, 30. siječnja 1894. Str. 70.

8 Vidi Fortin, Denis. 2003. *The Cross of Christ: Theological Differences Between Joseph H. Waggoner and Ellen G. White*. *Journal of the Adventist Theological Society*. Jesen 2003. (14:2). Str. 131-140.

Wagoner bili su nesvjesni zagovornici nedostatka sigurnosti svojim konceptom vremena posljednjeg Suda i odsutnosti posrednika u nebeskom Svetištu nakon što vrijeme kušnje završi, neposredno prije drugog Kristovog dolaska.⁹ Jasnije je da je ovo učenje potkopalo nauku o spasenju milošću kroz vjeru. Pretjerano naglašavanje Zakona i poslušnosti istisnulo je doktrinu o milosti.

Krist u adventističkoj teologiji

Godine 1876. James White imao je takvo legalističko razumijevanje plana iskupljenja. Slika pod naslovom „Put života: od izgubljenog do ponovno stečenog raja“ ilustrirala je teologiju usredotočenu na poslušnost.

Copyright 1876. by James White; „PUT ŽIVOTA: od izgubljenog do ponovno stečenog raja“

Doktrina o Svetištu na koju upućuje svećenik i žrtveni oltar na dnu slike te kršćanske uredbe krštenja i Gospodnje večere dio su teološkog sustava usredotočenog na poslušnost Deset zapovijedi. Kristova je smrt na križu u toj teologiji sekundarna. Ono što je bilo važnije u teološkom sustavu Jamesa Whitea bila je poslušnost Zapovijedima. Naši su pioniri zagovarali teološki sustav legalizma i perfekcionizma. Na ovoj slici doktrina o Svetištu kako je shvaćena

9 Smith, Uriah. 1877. *Unto two thousand and three hundred days, then shall the sanctuary be cleansed*. Battle Creek, MI: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association. Str. 258-261, 272; Waggoner, Joseph H. 1884. *The atonement: an examination of a remedial system in the light of nature and revelation*. Oakland, CA: Pacific Press. Str. 221-222. Ellen White podržala je ovo teološko tumačenje u *Velikoj borbi*, str. 425. i 614.

u Starom zavjetu dominira doktrinom o spasenju i čini Kristovu smrt sekundarnom u odnosu na poslušnost.

Međutim, u 1880-im, Ellen White i drugi počeli su mijenjati naglasak u adventističkoj teologiji, koji je postao usredotočen na povjerenje u Krista. Ova promjena naglasaka imala je veliki utjecaj na naše učenje o spasenju i Svetištu. Godine 1883. Ellen White objavila je revidiranu verziju slike Jamesa Whitea i naslovila je „Krist, put života“. Njezina slika plana isкупljenja bila je znatno drugačija. A takva je bila i njena implicirana teologija.¹⁰

Copyright 1883. by E. G. White;

„KRIST put života“

Drvo Zakona sa svojih Deset zapovijedi je uklonjeno. A kako Kristova smrt za otkupljenje čovječanstva postaje fokus adventističke teologije, uklanja se naglasak na spasenju poslušnošću. Na ovoj su slici Kristova smrt i nauk o spasenju primarni, a nauk o Svetištu postaje sekundarni. Doktrina o Svetištu postoji u sjeni križa.

Po mom sudu, slika Ellen White „Krist, put života“ bila je dar Božje providnosti denominaciji koji joj je trebao pomoći odvratiti se od legalizma, perfekcionizma i mnogih nezdravih i nebiblijskih teoloških tumačenja. Nenamjerni rezultati ove slike s vremenom su bili poticaj za reinterpretaciju adventističke teologije.

Također se prisjećamo da je u desetljeću 1880-ih Crkva adventista sedmog dana počela naglašavati još jedan kristocentrični pokret kad je raspravljala o pravednosti po vjeri na-

¹⁰ Nekoliko mjeseci prije svoje smrti James White je počeo preoblikovati svoju početnu sliku iz 1876. i namjeravao je križ staviti u središte. Nadjenuo je i novi naslov slici „Evo Janjeta Božjeg“. Ellen White je dovršila projekt 1883. pod naslovom „James White Elleni White, 31. ožujka 1880.“. Vidi, “Behold, the Lamb of God”. Whidden, Woodrow W. 2013. “Christ, the Way of Life Prints” u Fortin, Denis i Moon, Jerry ur. *The Ellen G. White Encyclopedia*. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association. Str. 698-699.

kon zasjedanja Generalne konferencije u Minneapolisu 1888. godine. Ellen White će provesti ostatak života fokusirajući se u velikom dijelu svojih spisa na Krista, Njegovu smrt na križu i Njegovu službu zagovora i oprosta u nebeskom Svetištu. To će ostaviti velik utjecaj na re-interpretaciju nauka o Svetištu u odnosu na nauku o spasenju. S vremenom je ovaj kristocentrični fokus uzrokovao veliku promjenu u adventističkoj teologiji i bio korak naprijed prema razumijevanju spasenja usredotočenog na Krista.

U svojoj nedavnoj knjizi *A Song for the Sanctuary*, Richard Davidson posvećuje korisno poglavlje povijesti razvoja doktrine o Svetištu i mnogim izazovima s kojima se ono suočavalo u našoj povijesti.¹¹ Čak i od ranih godina našeg pokreta, bilo je pastora koji su se osjećali ne-lagodno zbog nekih aspekata ili osobitosti doktrine. Osporavali su neke aspekte doktrine ne samo zbog različitih egzegetskih ili biblijskih gledišta već i zbog iskustvenih negativnih nusproizvoda doktrine kod onih koji su u nju vjerovali. Dublja pitanja su često bila ona osobnog iskustva, intrinzičnog straha od Boga i od Suda, perfekcionizma u načinu života, spasenja poslušnošću, nedostatka sigurnosti spasenja i osuđujućih stavova među članovima Crkve. To su bili stvarni i problematični aspekti doktrine o Svetištu koje je pastorima bilo teško uskladiti s Pavlovim evanđeljem, da vjernici u Isusa po vjeri već sjede s Isusom zdesna Ocu u nebeskom Svetištu (Efežanima 2,4-9; Kološanima 3,1-4) i s Ivanovim učenjem da Božja ljubav u našim srcima izgoni svaki strah od suda (1. Ivanova 4,15-19). U ovom poglavlju, Davidson daje popis od deset osnovnih spornih pitanja u vezi s doktrinom o Svetištu.¹² Očito je da ova pitanja, od kojih mnoga sežu u rane godine našeg pokreta, jednostavno ne nestaju i pokazuju da među nama ne postoji konsenzus o tome kako gledati na tu doktrinu ili njenu važnost za adventističku teologiju. U vezi s tom doktrinom postoje jasnoće i neodređenosti.

Po mojoj procjeni, ove dvije slike puta spasenja nastavile su vršiti utjecaj na adventističku teologiju pri čemu neki ljudi naglašavaju sliku iz 1876., a drugi sliku iz 1883. Čini se da se klatno njiše između dvaju teoloških pristupa adventističkoj teologiji. I prema tome kako se ovo njihalo njiše, to utječe na doktrine o Svetištu i spasenju i mijenja ih. Posljednjih godina utjecaj slike Ellen White iz 1883. „Krist, put života“ i naglasak na kristocentričnoj teologiji nastavljaju stvarati teološke promjene u našim uvjerenjima.

Reinterpretacije potrebne nakon 1960.

U našoj je Crkvenoj povijesti stotinu i osamdeset godina dugo razdoblje, a tijekom tog razdoblja mnogi su se članovi Crkve pitali je li odgovor na razočaranje iz listopada 1844. bio

11 Davison, Richard M. 2022. *A Song for the Sanctuary: Experiencing God's Presence in Shadow and Reality*. Silver Spring, MD: Biblical Research Institute. Str. 59-84.

12 Davidson navodi deset točaka: (1) stvarnost Istražnog suda i njegov odnos sa sigurnošću spasenja i drugim fazama Suda, (2) stvarnost nebeskog Svetišta i njegov odnos sa zemaljskim svetištem, (3) onečišćenje i čišćenje Svetišta, (4) identitet žrtvenog jarca (Azazel) iz Levitskog zakonika 16, (5) povijesno tumačenje apokaliptičkog proročanstva i načela dan za godinu, (6) mali rog iz Daniela 8,9- 13, (7) tumačenje Daniela 8,14, (8) ulazak Krista „unutar zavjese“ u Hebrejima i Dan pomirenja (9) doktrina o Svetištu u knjizi Otkrivenja i (10) autoritet Ellen G. White u doktrinarnim pitanjima. Davidson. *A Song for the Sanctuary*. Str. 78-81.

primjeren. Svakako, bio je to adekvatan odgovor za generaciju koja ga je postulirala i iz tog je odgovora izrasla Adventistička Crkva. Tijekom 1960-ih i 1970-ih neki teolozi adventista sedmog dana ponovno su osporili neke od nezdravih teoloških zaključaka ili naglasaka koje su podučavali Joseph Bates i drugi iz tog vremena.

U kasnim 1890-ima, Ellet Joseph Wagoner prilagodio je tipologiju starozavjetnog svetišta s osebujnim tumačenjem eshatološke uloge Duha Svetoga kako bi stvorio jedinstven pogled na perfekcionizam na kraju vremena.¹³

Do 1950-ih, gradeći na istoj teološkoj tipologiji, M. L. Andreasen je stvorio teologiju posljednje generacije.¹⁴ Andreasenova teologija bila je povratak na sliku „Put života“ Jamesa Whitea iz 1876. godine. Postoje mnoge nijanse i različita razumijevanja ovog učenja, ali općenito ono kaže da je na temelju tipologije obreda Dana pomirenja u 16. poglavlju Levitskog zakonika neophodna savršena poslušnost kako bi se osiguralo nečije spasenje, a bez te poslušnosti spasenje se gubi. „Poslušnost je i uvjet za spasenje i trajni zahtjev za spasenje.“¹⁵ Baš kao što je Isus mogao donijeti sve ispravne odluke u svom životu i živjeti bezgrešnim životom, teologija o posljednjoj generaciji uči da grešnik koji se kaje Božjom milošću također može donositi sve ispravne odluke i savršeno se pokoravati Božjoj volji. Iako „nikako ne može držati Božje zapovijedi bez Kristove obnoviteljske milosti“, pravi kršćanin, prema Larryju Kirkpatricku, „mora biti poslušan da bi bio spašen, ali moja poslušnost sama po sebi nije dovoljna da me spasi. ... *Pitanje spasenja ne odnosi se samo na dostatnost [Kristove] žrtve već i na moju spremnost da je prihvatim.*“¹⁶ Kad se taj zaključak primjenjuje na sam kraj vremena, grešnici koji se kaju moraju živjeti bezgrešnim životom bez posrednika koji bi im oprostio grijeh ako se nadaju da će biti otkupljeni kad se Isus vrati.

Suptilnosti u toj argumentaciji treba pažljivo uočiti i one dolaze iz perfekcionistačkog razumijevanja doktrine o Svetištu ilustrirane slikom Jamesa Whitea iz 1876. „Put života“. Isusova žrtva na križu nije dovoljna da spasi osobu, osim ako je ta osoba u potpunosti ne prihvati živeći život potpune poslušnosti. Ali koliko je poslušnosti potrebno? Nitko zapravo ne zna. Isusova žrtva nije potpuno dostatna i zaslužna da nekoga spasi. Taj nauk o Svetištu podržava nedostatnost Kristove žrtve i zahtijeva dodatnu vrijednost poslušnosti u iskustvu spasenja. Ljudska bića moraju učiniti nešto da bi se spasila, iako se tvrdi da je to po Božjoj milosti i po vjeri. Ova teologija implicira da je ljudska poslušnost zaslužna i stavlja obvezu na Boga da spasi one koji su savršeni.¹⁷

Ova teologija podupire gledište Tridentskog koncila o zaslugama nečije poslušnosti u spasenju i upućuje na ljudske zasluge koje obvezuju Boga da spasi poslušnog grešnika. Smatram da implikacije te teologije sprječavaju vjernika da ima bilo kakvu sigurnost spasenja, jer nikada ne

13 Vidi Whidden, Woodrow W. E. J. *Waggoner*. Hagerstown, MD: Review and Herald Publishing Association.

14 Andreasen, M. L. *The Sanctuary Service*, 2. rev. izd. 1947. Washington, D.C.: Review and Herald Publishing Association. Str. 299-321.

15 Kirkpatrick, Larry. 2005. *Cleanse and Close: Last Generation Theology in 14 Points*. Highland, CA: GCO Press. Str. 62.

16 Kirkpatrick. *Cleanse and Close*. Str. 65. 66.

17 Vidi Knight, George R. 2018. *End-Time Events and the Last Generation: The Explosive 1950s*. Nampa, ID: Pacific Press Publishing Association.

može biti siguran kako je njegova poslušnost primljena ili je li dovoljna. Također je krivovjerno reći da je Kristova žrtva nedovoljna da nas spasi ili da opravda Božji karakter. Teologija posljednje generacije artikulira nauk o Svetištu kako bi podučavao nauk o spasenju zaslužnim djelima.

Je li ikakvo čudo, s obzirom na tu vrst teologije spasenja koja proizlazi iz ovog razumijevanja tipologije Svetišta, da su neki pastori i teolozi stalno prigovarali ovom učenju? A to se dogodilo 1970-ih i 1980-ih. Jedan od prvih teologa koji se usprotivio ovoj teologiji bio je Edward Heppenstall, profesor na Sveučilištu Andrews, koji je objavio 1972. svoje prvo očitovanje. Drugi pastori i teolozi, poput Desmonda Forda i Morrisa Vendena, Hansa La-Rondellea, Ivana Blažena i Georgea Knighta digli su uzbunu zbog doktrine spasenja koja proizlazi iz Andreassenova shvaćanja Svetišta i tipološkog perfekcionizma koji je podučavao. Ova doktrina spasenja bila je dominantno učenje u to vrijeme i podržavali su je Kenneth Wood i Herbert Douglass, tadašnji urednici *Adventist Reviewa*.

Kako bi se suprotstavili teologiji o posljednjoj generaciji, ovi su teolozi i pastori zastupali protestantsku doktrinu opravdanja vjerom, prema kojoj u trenutku pokajanja i obraćenja vjernici koji vjeruju u Isusovu smrt što izbavlja od grijeha, opravdani su pred Bogom, njihovi su grijesi oprošteni i oni stoje pred Bogom zaogrnuti Kristovom haljinom pravednosti, kao da su pravednici. Njihovi se grijesi više ne pripisuju njima, već se pripisuju Kristu. U tom trenutku i oni su u Kristu i već sjede zdesna Ocu u nebeskom Svetištu. Kao odgovor na ovu Božju milost, otkupljeni grješnici počinju živjeti posvećenim životom.¹⁸

Kao što je Ellen White rekla u propovijedi 1891. godine: „Kad pokajani grešnik, skrušen pred Bogom, razaznaje Kristovo pomirenje u svoju korist i prihvaća ovo pomirenje kao svoju jedinu nadu u ovom i budućem životu, njegovi grijesi su oprošteni. Ovo je opravdanje vjerom.”¹⁹ A godinu dana kasnije, izjavila je u knjizi *Put Kristu*: „Ako se predate Njemu i prihvatite Ga za svojega Spasitelja, bit ćete zbog Njega proglašeni pravednima, bez obzira na svu grešnost u starom životu.”²⁰

Od 1980-ih, iskusili smo gotovo stalan spor u našoj Crkvi između onih koji zagovaraju teologiju posljednje generacije i onih koji favoriziraju opravdanje vjerom. Još uvijek se

18 Zanimljiv je nedavni intervju s Williamom Johnssonom, bivšim urednikom *Adventist Reviewa* u vrijeme kontroverze s Desmondom Fordom. Intervju raspravlja o ranijim teološkim raspravama o opravdanju vjerom na konferenciji u Palmdaleu i Fordovim učenjima o Svetištu i eshatologiji na konferenciji Glacier View u kolovozu 1980. Vidi Lloyd, Trevor. *The Untold Story of Glacier View*. *Spectrum*, objavljeno na internetu 23. ožujka 2023., na <https://spectrummagazine.org/interviews/2023/untold-story-glacier-view>. Izdanje časopisa *Ministry* iz listopada 1980. objavilo je mnoge dokumente o sastancima Glacier Viewa na kojima se raspravljalo o idejama Desmonda Forda. Uključene su konsenzus izjave o doktrini o Svetištu i srodnim pitanjima s kojima se Desmond Ford u osnovi složio. Vidi, *Christ in the Heavenly Sanctuary*. *Ministry*, listopad 1980. Str. 16-19. Mnoge publikacije Odbora za Daniela i Otkrivenje (DARCOM) objavljene u Institutu za biblijska istraživanja Generalne konferencije također su pomogle da se doktrina o Svetištu preusmjeri na Krista i evanđeosku poruku.

19 White, Ellen G. *Faith and Works*. Str. 103. I također u *The Desire of Ages*: “S Kristom se postupalo onako kako mi zaslužujemo, da bi se prema nama moglo postupati onako kako On zaslužuje. Bio je osuđen za naše grijeha, u kojima nije imao udjela, da bismo mi mogli biti opravdani Njegovom pravednošću, u kojoj nismo imali udjela. On je pretrpio smrt koja je bila naša, da bismo mi mogli primiti život koji je bio Njegov. ‘Njegovim smo ranama izliječeni.’” White, Ellen G. *The Desire of Ages*. Str. 25.

20 Ellen G. White, *Steps to Christ*, 62.

raspravlja o dvjema slikama iz 1876. i 1883. i svaka strana pokušava dominirati drugom. I bilo je vrlo teško, gotovo nemoguće, spojiti dva tabora adventističke teologije. Kao rezultat ovih sporenja, pojavila su se različita tumačenja doktrine o Svetištu i različitih vrijednosti koje su se pridavale toj temi.

Moj prijatelj koji je poznao Desmonda Forda rekao mi je da je 1970-ih Adventistička Crkva poučavala doktrinu o Svetištu sličnu onoj koja se trenutno poučava na mnogim našim koledžima i da teologija posljednje generacije nije bila primarna u učenju naše doktrine o spasenju, Ford bi imao vrlo malo prigovora. Ali zato što je doktrina Svetišta naslijeđena od Josepha Batesa, Josepha Waggonera i M. L. Andreasena stvorila doktrinu spasenja temeljenu na savršenstvu i poslušnosti, s malom sigurnošću spasenja i strahom od opstanka na kraju vremena, potrebno je ponovno ustanoviti biblijske doktrine opravdanja i posvećenja vjerom u Krista.²¹

Danas je odbacivanje doktrine teologije o posljednjoj generaciji od strane mnogih naših pastora i teologa, po mom sudu, izravan rezultat velike kritike upućene iskrivljenoj evanđeoskoj poruci i naglašavanju ljudskih postignuća. Postoji nesretna sklonost među mnogim našim teolozima i pastorima koji nastoje objasniti naše adventističke doktrine kako bi nas učinili drugačijima i boljima. A često je proizvod ove vrste apologetske teologije stvaranje nebiblijskih konstrukcija zasnovanih na nerealnim tipologijama, naivnim alegorijama i interpretacijama odabranih tekstova koji nam odgovaraju.

Kao mladog adventista učili su me da ću, unatoč mojim pokušajima da držim pravi dan bogoslužja i jedem pravu hranu, biti diskvalificiran za Nebo zbog jedne loše navike koju nisam svladao ili zbog jednog grijeha koji slučajno nisam ispovjedio dok se približavamo kraju vremena probe. Umjesto toga, danas mnogi naši pastori i teolozi podučavaju nadom ispunjenu doktrinu o Svetištu. Isus je naš zagovornik kod Oca, grijesi su nam oprošteni, predadventni sud potvrđuje spasenje onih koji su opravdani krvlju Janjeta i koji žive svoje živote posvećenja Božjom milošću. Promjene u našoj doktrini o Svetištu bile su monumentalne i naše su doktrine postale usredotočene na Krista.

Godine 1915., u poruci pastorima, Ellen White je rekla: "Kristova žrtva kao pomirenje za grijeh velika je istina oko koje se grupiraju sve druge istine. Kako bi bila ispravno shvaćena i cijenjena, svaka istina u Božjoj riječi od Postanka do Otkrivenja mora se proučavati u svjetlu koje izvire s križa na Golgoti. Pred vas stavljam veliki, velebni spomenik milosrđa i preporoda, spasenja i otkupljenja – Sina Božjega podignutog na križu."²²

21 Davidson, Richard M. 2022. The Centrality of Christ in Adventist Doctrine, rad predstavljen na Konferenciji o adventističkom identitetu Being the Remnant: Identity in History and Theology, Seventh-day Adventist Theological Seminary, Andrews University, 13.-15. listopada 2022.

22 Ellen G. White, *Gospel Workers*, 315.

Budućnost doktrina

Nisam prorok, ali možda bih mogao pokušati pogledati u budućnost i predložiti neka razmišljanja o tome što bi se moglo dogoditi u sljedećem desetljeću ili dva.

Prije godinu dana u listopadu 2022. održali smo konferenciju o adventističkom identitetu na Sveučilištu Andrews. O temi nauka o Svetištu i njegovoj ulozi u formiranju adventističkog identiteta raspravljalo se u mnogim predstavljenim radovima. I ne trebamo se čuditi. Ova je doktrina više od drugih bila u srži našeg identiteta; ali također je bila i u srži naših nevolja i tjeskoba.

U jednom od brojnih referata u kojima se raspravljalo o nauku o Svetištu, Goran Živković je objasnio da u prvom razdoblju naše povijesti (1844. – 1885.) nauk o Svetištu „općenito se razumijevao kao sadržaj koji ima važnu ulogu u oblikovanju našeg društvenog identiteta koji nas razlikuje od drugih denominacija“. U dvadeset i prvom stoljeću, međutim, ova bi doktrina trebala „poslužiti naglašavanju bitnih karakteristika adventističkog identiteta kao Božjeg naroda“. Fokus ove doktrine sada bi trebao potvrditi „Kristovu službu u nebeskom Svetištu i ... rješenje problema grijeha i zla“. Ova doktrina „potvrđuje da je identitet Božjeg naroda bitno povezan s oproštenjem grijeha i ponovnim sjedinjenjem [nas] s Kristom“.²³

Osobno smatram da je ovo važan put za budućnost naše doktrine o Svetištu, dok se usredotočujemo na bolje razumijevanje Božjeg karaktera i uloge Isusa kao našeg Spasitelja. Važno je razumjeti doktrine Svetišta i spasenja zajedno. Ali, za mene, kao što pokazuje kontrast između dvije slike iz 1876. i 1883. u našoj povijesti, doktrina spasenja mora ostati primarna doktrina. Sve naše doktrine moraju biti usredotočene na Isusov križ i ono što je postignuto na Golgoti. Mnogi od naših pionira upoznali su Isusa kao svog Spasitelja, ali mnogi od njih toliko su se usredotočili na osebujne doktrine da su naši vjernici izgubili Isusa iz vida. To i danas predstavlja opasnost.

Nova razumijevanja i tumačenja nauka o Svetištu u posljednjih pedeset godina promijenila su njegovu ulogu u našem svakodnevnom životu. A novi uvidi i iskustva vjerojatno će ga nastaviti mijenjati. Sada priznajemo da se izvorna formulacija doktrine temeljila na različitim hermeneutičkim uvidima tijekom objašnjenja duhovnog iskustva, da nije uzela u obzir dugo odgađanje Drugog Kristovog dolaska i da je njezino pretjerano fokusiranje na poslušnost stvorilo legalističku religiju. Nauk o spasenju postao je sekundaran u odnosu na naše pionirsko tumačenje doktrine o Svetištu. Teološka rasprava koju smo iskusili 1880-ih, a još više od 1960-ih, počela je mijenjati fokus doktrine o Svetištu od spasenja po djelima i ljudskim postignućima kako bi se umjesto toga usredotočila na oproštenje grijeha i nadu u spasenje koju imamo u Kristu, našem Velikom svećeniku u nebeskom Svetištu. Posljedično, doktrina o Svetištu koju danas podučavamo ima određeni kontinuitet i diskontinuitet u odnosu na vrijeme naših pionira, postoji zasigurno mnoštvo tumačenja, još uvijek postoji mno-

23 Živković, Goran. *The Cleansing of the Temple: The Land and the People in the Haggai-Zechariah corpus. Implications for the Formation of Adventist Social Identity*, pismeni rad predstavljen na Konferenciji o adventističkom identitetu "Being the Remnant: Identity in History and Theology", Seventh-day Adventist Theological Seminary, Andrews University, 13.-15. listopada 2022.

go nejasnoća o nekim aspektima ove doktrine, koja je među nama više ili manje normativna.

Unatoč tome, iako je doktrina o Svetištu unaprijeđena od vremena naših pionira, ona ostaje bitan dio našeg sustava vjerovanja. Ona je relevantna za biblijsko razumijevanje

- teodiceje (zašto postoji zlo u svijetu i Božje rješenje za zlo)
- velike borbe između dobra i zla (Božji karakter; događaji na kraju vremena)
- značenja Kristove smrti i plana spasenja.

Nadam se da će vam ovo promišljanje na temu doktrina o Svetištu i spasenju i shvaćanje kako su one utjecale na razvoj Crkve adventista sedmog dana pomoći u vašoj službi i vašem osobnom promišljanju. Mislim da općenito trebamo cijeniti doktrinu o Svetištu zbog nade koju donosi. Proučavanje doktrine o Svetištu u Poslanici Hebrejima i Otkrivenju dalo nam je nove uvide koji su vjernicima donijeli mnogo nade i mnoge blagoslove. Ove nam biblijske knjige govore da se Isus od svog uzašašća na Nebo zauzima za oprostjenje naših grijeha i za milost i snagu da živimo svoje živote na slavu Božju. Jednog dana uskoro će prestati zagovor, završit će predadventni sud, a one koji pripadaju Isusu okupit će anđeli prilikom Kristovog Drugog dolaska. Otkupljeni će biti s Njim zauvijek, i to će biti kraj velike borbe između dobra i zla. Božja ljubav će pobijediti.

SUMMARY:

The Doctrines of the Sanctuary and Salvation in the Development of the Seventh-day Adventist Church

The Seventh-day Adventist Church is no longer a young denomination within the large family of Christian churches. It has been one hundred and sixty years since the organization of our General Conference and many things have changed since the time of our pioneers. We have grown from a "little flock" of a few hundred believers in the northeastern part of the United States to an international community of close to twenty-five million members. Along with the numerical growth we have also experienced many doctrinal developments in our teachings. Our doctrines of the sanctuary and of salvation have changed since the time of Joseph Bates and James White, and at the same time, they have changed our church. This article explores the changes to these doctrines and how these changes have affected our ecclesial developments. No denomination's teachings remain static and change over time, from one generation to the next. This article highlights some factors that have influenced this doctrinal development and will likely continue to influence changes in the future.

Key words: The Seventh-day Adventists; development of a denomination; doctrinal developments; sanctuary; salvation; doctrinal changes in the future;

Prijevod: Dragutin Matak

Ovaj je rad iznio prof. Denis Fortin pod naslovom „The Doctrines of the Sanctuary and Salvation in the Development of the Seventh-day Adventist Church“ na trima konferencijama u Inter-europskom odjeljenju Crkve adventista sedmog dana (EUD) u lipnju i rujnu 2023. (Collonges, Friedensau, Brasov).